

· FØROYA · SOCIAL·DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BROTURSKAPUR

Nr. 1.

Lýsingaprisur fyri pøstreglu: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við størri lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Mánadagin 3. januar 1938.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovuni. Telf. 142.

12. árg.

Hugleiðing við áramótið 1937-38.

Javnaðarpolitikkurin hevur brotið munagott fyri sær á Føroya løgtingi.

Fjalt liggur hitt nýggja árið. Ókent fyri okkum øllum. Kanska helta eisini er hitt besta. Hvat orkaðu vit, hvat kundu vit útinnna til avverjingar, um vit menniskju vóru sýnsk, um vit kendu tað, ið framtíðin hevur ætlað okkum? Ikki stórvægis. Harafturímóti vildu vit av vit-skuni, av vitanini um tað, ið stóð fyri, onga róliga og eydnusama lotu haft.

Best er tí sum er — lat tað, ið fjalt stendur og bíðar uppá okkum, lat tað verða fjall!

Tað vil so vera, at tankin leitar aftur, dregur fram tað, ið farið er, ljóst og dapurt. Og okkara hugur fer henda vegin. Steðgar við hendingar, ið slinga sít fráverki, sít eyðkenni og sína ávirkan fram. Lívið er vanligt ikki ríkt uppá stórhendingar fyri okkum. Seinasta ár er einki undantak. Tó her sumt sermerkt á hordi við okkum javnaðarmenn, her sigurspiruna fyri javnaðarlugsjónina.

Vit hava í tí farna árinum merkt eitt annað rák manna millum yvir fyri javnaðarmálum enn áður. Mál, ið áður vóru háðað, ypt akslar at av flestum monnum, tá ið javnaðarmenn tóku seg uppí føroyskan politikk. Vit fáa hug til at festa eitt stutt yvirli á pappírið yvir tíðina, ið javnaðarmenn hava barst í føroyskum politikki.

Bankmálið, Føroya Banka til Føroyalands og Leingi stóðu vit einsamallir. Í fjor greiddi allir tingmenn uttan vinnuflokksmenninir atkvøðu fyri, at tingið skuldi leggja alla orkuna á at fáa Føroya Banka. Ein stórsigur fyri javnaðarmanna hugsjónina.

Fiskisølusamband fyri allar Føroyar. Fleiri ár stríddust javnaðarmenn fyri hesum samtaki. Mótstøðan var hørð og beisk. Men at enda sigraði javnaðarlugsjónin eisini her, tó ikki heilt í tí skapi, sum vit høvdu barst fyri. Vit hava Fiskaeksport, ið hevur verið til ómetiligan stuðul og framburð. Men Føroya fiskimenn hava einki at siga í styrinum av hesum framtaki. Tað er skeivt. Í 1936 talaðu javnaðarmenn um tað uttan úrslit. Aftur í fjor høvdu teir tað á tingið — og fingi teir viðtikið at bjóða

rikisstýrið um at samráðast við Fiskaeksport at broyta felagsins skipan soleiðis, at fiskimenn fingi ein mann, løgtingið ein mann og reiðararnir ein mann í stjórnina. Eisini ein stórsigur fyri javnaðarpolitikkinn.

Inntekumálíni hava staðið fremst í javnaðarpolitikkinum. Men harður hevur andrøðurin verið, særliga ímóti at ganga monopolleiðina, ið var pest fyri mangar mótstöðumenn. Men hvat hendi í fjor? 22 tingmenn, allir uttan vinnuflokkslingmenninir greiddu atkvøðu fyri avgift uppá olju við maksimalprís og fyri 3 ógvuliga víttgangandi einkarsølumálum, monopolum. 8+8+6, allir teir stóru flokkarnir einmæltir! Stórsigur! Eitt týðandi streymaskifti í politikki okkara!

Kreditfelagsmálið, ið leingi hevur staðið í kløtri, útarbeiddu javnaðarmenn fullfíggað uppskot í fjor — og fingi tað við stórum meirluta samtykt. Eitt gleðiligt úrslit!

Skattatreytirnar og 21 ára valrætturin. Aftur og aftur hava javnaðarmenn barst fyri at avtaka teir órættvisu skattatreytirnar. Men her hevur staðið í botni inntil í fjor. Nú bar til at fáa tingið, ein meirluta, við til at strúka hesar treytir. Eitt munagott framtígt! Saman við sjálvstýrismonnum varð viðtikið at bera í uppskot at leikka valrættaraldurin niður í 21 ár.

Fastur studningur til jarðarbeiði til arbeiðsleysar fiskimenn. Hetta uppskot er heilt nýtt, og sermerkt fyri okkum við tað at princippið er arbeiði fyri studningi! Ikki er nýtt í hinum norðanlondum. Ein nóg so harðan orðadrátt elvdi tað. Men tað vann tó ein stóran meirluta fyri sær. Vinnur hetta uppskot sómur á ríkisdegi er ómetiligt vundir fyri føroyskar fiskimenn!

Tiltakið til jarðaumskipanina varð sum av øllum monnum kunnugt reist av javnaðarmonnum. Jóanes bóndi Patursson hevur soleiðis eisini av álvara ognad javnaðarmonnum hesa umskipan. Og vit bera eisini fegnir æruna av jarðareforminum, sum óivað er hitt størsta framtígt í føroyskum politikki

í seinastu mannaminnum.

Útvinnan av virðinum í undirgrund okkara (leir, kol og annað) var reist av javnaðarmonnum, men kóvt í mong mong ár. Men eisini her tyktist javnaðarpolitikkurin at hava sigrað og fara at sigra í enn og størri muni í framtíðini.

Brunatryggingarmálið tók javnaðarflokkurin upp sum flokksmál. Í fjor varð tað viðtikið at fremja tað í samband við tryggingina undir jarðareforminum. Eitt risaframtígt tann dagur, tá ið tryggingin er vorðin føroysk landsfyriløka!

Hetta vóru nokur fá av høvuðsmálunum ið javnaðarmenn hava barst fyri og fingi íggjøgnað á løgtingið. Stórmál! Men mong, mong stórmáli stunda enn í botni. T. d. centralisering av allari innkeypan av okkara útgerðarvörum. Ymisk monopolmál o. s. fr. Eina umskipan av teim kommunalu víðurskiftunum, særliga teirri socialu forsjónini. Her er eisini komið langt áleiðis:

Sannleikin

um

P. M. Dams lut í kolamálinum og hansara støðu til trættuna millum kolafelagið og jarðaeigararnar.

Hitt leiðandi hugmálið og hensýnið hevur verið: Arbeidaranna og kommununnar gagn og framburð samstundis sum barst hevur verið fyri at veita jarðaeigarunum teirra lógliga rætt.

Men eitt gott úrslit víðvíkjandi hesum seinasta hevur verið forðað av P. F. Joensen og hansara fylgismanna ófatiliga misskiljan, ófatiliga andsvarsloysi og trott uppá forhandlingssmidligheit fyri ikki at siga nakað verri.

Tá ið teir berandi stuðlarnir í vinnulívinum á Tvoroyri tóku at rilla, og hitt svartar arbeiðsloysi-byrjaði sít hvertverk millum hitt arbeiðandi fólk ið á hesum plássi, reisti P. M. Dam arbeiðaranna vegna kolavirkismálið á Føroya løgtingi, eins og málið um at fáa tingið at undirsøkja, um hitt franska kolafelagið hevði mist sín rætt. Í samband hervið reisti P. M. Dam eisini spurningin um at fáa sett í verk eina kannan av, hvørji virði, ið goymast í okkara undirgrund kring Føroya land.

Men hinir flokkarnir vísu hesum krøvum kulda og and-

lýtligu viðtøku í fjor vil staturin koma at rinda 10% av allari ellisrentu. Løgting og statur vilja yvir-taka kommununnar útreiðslur til sjúkrakassarnar. Ein samlaður lætti uppá yvir 100.000 kr. Fyri teir smáu kommunurnar vil hetta týða um 1/4 av øllum bud-gettinum. Ein óforur bæti!

Umskipan av okkara skúla-skapi hava javnaðarmenn talad fyri. Studentaskúlin er komin. Kostskúlin er ikki komin, men fyrr enn hann er komin kann ikki talast um nakran bæta fyri minnamannin í okkara skúla-skapi. Læraraskúlin má umskipast. Eitt uppskot er viðtikið í ár. Men vit megu fara nógvi víðari við hesum og reformera okkara fólkaskúla.

Í mentunarmálum hevur javnaðarflokkurin verið við yvir-hovur at veitt tann størst og mest møguligan studning. Ein holl mentan er grundarlagi fyri øllum framburði. Tí megu javnaðarmenn siga:

„Ljós yvir landið og í barmi manna!“

Framhald.

um kolaspurningin kveikti interesse fyri kolamálinum.

Hesin røringur, henda interessa hevur sum øllum kunnugt ført til tað virki, sum er í gongd í dag, og sum hevur týtt í hundradum av túsundum fyri arbeiðararnar á Tvoroyri.

Spottanin og háðanin hava so stutt vent sær móti teim sjálvum við sviðandi snerti.

Fyrst tá ið kolavirkið var komið í gongd, komu — av Føroya Social-Demokrat's ávum — interessurnar hjá jarðaeigarunum í ljósið.

Nú reisa nakrir av jarðaeigarunum spurningin um at fáa kannað ognarviðurskiftini víðvíkjandi kolamálinum.

Gjøgnum Janus sakførara fingi teir øll tey skjól og alt brævaskiftið við ministerið, ið P. M. Dam hevði víðvíkjandi kolamálinum.

Gjorla at greiða frá hesum arbeiði er ikki gjørligt. Úrslitið kenna tó allir — tað spæst einki positivt burtur ár.

Nú eru vit komin til tað, at stríðið í Rangabotni byrjar.

Um 30 menn vórðu uppsagdir, gjordir arbeiðsleysir móti svørtum vetri. Kolavirkið segðist at vera í vanda fyri heilt at steða.

»Fylking«, ið hevði ábyrgd fyri limir sínar og skyldu til at gera tað, ið felagið kundi fyri at verja arbeiði hjá arbeiðarunum, vendi sær tí til sóknarstýrið við áheitan um at royna at »megla« og fáa arbeiðið aftur í fulla gongd. Ein totalur steður av kolarbeiðinum vildi verið ein ólucka fyri Froðbiar sókn, arbeiðarar sum fyri kommununa.

Um tað semingararbeiði, sum sóknarstýrið gjordi, hevur verið og verður í hesum døgum her í blaðnum greitt frá við at afturprenta skjolini frá teim ymsu í kolamálinum interesseraðu portum.

Her skal tí bert ávísast, at arbeiðið kom aftur í gongd og er í stóðugum vøkstri og verður vónandi hin størsta fyriløka, ið nakra tíð hevur verið sett á stovn á Føroya landi.

Men seming er tó enn ikki komin í lag, og harfyri eiga P. F. Joensen og nakrir aðrir, ið skulu vera fyri eigararnar, alla skuldina.

Semingsforhandlingarnar tóku við á hesum grundarlagi:

1) Jarðaeigararnir vildu hava »Føroya Kols« at leggja sak móti teinum fyri at fáa sín rætt góðkendan ella undirkendan.

2) Jarðaeigararnir vildu ikki bjóða F. K. verri kor, enn felagið hevði hjá tí franska felaginum (Hedeman — G. Mortensen & Mitens).

3) F. K. segði seg at vera fegið